

Мазур Оксана Іванівна

Головний спеціаліст відділу обслуговування ветеранів та осіб з інвалідністю управління соціальної політики ТМР
liza.mazur16@gmail.com

Тулай Оксана Іванівна

д-р екон. наук, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
o.tulai@tneu.edu.ua

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Проблеми осіб з інвалідністю сьогодні набувають ознак всесвітньо-соціальних. Накопичений міжнародний і вітчизняний досвід свідчить про те, що ефективне вирішення цих проблем можливе лише в рамках моделі, де органічно поєднана цілеспрямована політика держави, її правові, економічні, організаційні, і наукові можливості, з одного боку, та ініціатива й інтереси відповідної соціальної групи населення, з іншого.

Перший крок до втілення такої моделі – це становлення сучасної системи соціального захисту осіб з інвалідністю, створення рівних з іншими членами суспільства можливостей для реалізації своїх прав і свобод, розвиток їх індивідуальних здібностей та задоволення особистих потреб. В основі принципу соціального захисту є не соціальне забезпечення, як пасивна функція соціального захисту, а захищеність через створення відповідних умов та рівних можливостей для реалізації життєвих потреб, здібностей та творчого потенціалу кожної людини [1, с. 429].

Загалом розрізняють чотири концепції державної політики щодо функціонально обмежених громадян [6]. Так, медична концепція визначає інвалідність як патологію. Вона є найбільш поширеною в нашій країні, що призвело до медикалізації соціальних програм, спрямованих на надання допомоги особам з обмеженими можливостями. Її головний недолік полягає в тому, що всі розроблені програми мають спеціалізований характер. Це, в свою чергу, сприяє тому, що людина ізолюється від суспільства, знижується її соціальний статус.

Соціальна концепція передбачає, перш за все, можливість для індивіда соціально функціонувати. З цією метою різними державними структурами

створюються соціальні служби, розробляються цілеспрямовані спеціалізовані програми, які на практиці служать швидше певними механізмами, ніж засобами соціальної реабілітації та інтеграції людей з обмеженими можливостями у суспільство.

Найбільш негативний ефект соціальної моделі інвалідності полягає в тому, що особистість стає пасивним об'єктом для патронажу і захисту. Створені соціальні служби хоча і зробили поступальний крок вперед порівняно із застарілою системою соціального захисту, проте не підтримують істотного права осіб з інвалідністю самим приймати рішення та обирати варіанти розв'язання тих чи інших проблем.

Політична концепція орієнтована на те, що особи з інвалідністю розглядаються як меншість, права і свободи яких незаслужено обмежуються. У цьому аспекті дана модель стала поштовхом до поширення руху за права людини з обмеженими можливостями, оскільки кожна людина має право на соціальну роль. Основним меседжем програм, розроблених на базі політичної моделі, є твердження: людина, котра має обмежені можливості, її сім'я і родичі повинні бути головними експертами з проблем інвалідності і мати пріоритетне право визначати соціальну політику, яка торкається їхніх інтересів.

Концепція «культурний плюралізм» характеризує інвалідність не як медичну проблему, а як проблему нерівних можливостей. З цієї позиції людина з обмеженими можливостями розглядається з точки зору забезпечення громадянських прав, а не у зв'язку з наявністю патології. Вона орієнтується на всі можливості усунення фізичних і психологічних бар'єрів в соціальному середовищі шляхом створення різноманітних соціальних служб, засобів і методів. Саме сфера соціальної роботи, а не медичний аспект є головною, де особи з інвалідністю отримують професійну підтримку, захист, допомогу, саме тут їм створюють всі умови для соціальної адаптації, реабілітації та інтеграції в суспільне життя.

Окреслений підхід цінний тим, що він пропонує альтернативу і можливість вибору, який людина може зробити самостійно при підтримці соціальних служб. До того ж варто наголосити, що критерієм незалежності є якість життя в умовах надання спеціалізованої допомоги.

Комплексне розв'язання проблем інвалідності має передбачати:

- правове регулювання соціальної політики щодо осіб з інвалідністю;
- матеріальне, соціально-побутове та медичне забезпечення;
- комплексну багатопрофільну реабілітацію;
- освіту та фахову підготовку;

- працевлаштування та зайнятість осіб з інвалідністю;
- інформаційне забезпечення.

Окремі напрямки такої діяльності уже реалізуються в Україні. Так, сьогодні складовими системи соціального захисту осіб з інвалідністю є пенсійне забезпечення, державне соціальне страхування, державна соціальна допомога, система пільг та компенсацій як соціальна підтримка, фінансове забезпечення програм соціального захисту осіб з інвалідністю, медичне забезпечення, освіта, соціальна та професійна реабілітація, забезпечення засобами реабілітації тощо.

Правове регулювання соціальної політики щодо осіб з інвалідністю здійснюється відповідно до Законів України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про зайнятість населення», «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» [2; 4; 5].

Крім того, важливу роль відіграє Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» [3]. Основне завдання цього закону полягає у відновленні соціального статусу, досягненні матеріальної незалежності та соціальної адаптації осіб з інвалідністю, створення умов для усунення обмежень їх життєдіяльності, відновлення здатності до побутової, професійної, суспільної діяльності.

Проте, багато аспектів соціального захисту неповноправних громадян потребують нагального втручання та реформування. У сфері медичної реабілітації існує багато перешкод пов'язаних із недостатнім фінансуванням, через що більшість прав залишаються декларативними. Експерти вважають, що, перш за все, це зумовлено такими факторами як нестабільна економічна ситуація в країні; значна різниця між державними виплатами і реальним прожитковим мінімумом; значні витрати на лікування й медикаменти. Це, у свою чергу, обмежує можливість безкоштовного санаторно-курортного лікування та спричиняє недоступність спеціалізованої допомоги в невеликих населених пунктах.

Щодо професійної підготовки та працевлаштування, напружена ситуація у цій сфері є чи не найгострішою проблемою осіб з інвалідністю. У розвинутих країнах давно розроблені і діють програми профорієнтації осіб з інвалідністю, які дозволяють їм зайняти гідне місце суспільства. В Україні переважну частину професійної підготовки здійснюють спеціалізовані школи та будинки-інтернати, вона не потребує високої кваліфікації і пов'язана з ручною роботою.

Першочерговим завданням у цьому сенсі мала б стати підготовка кадрів з числа осіб з інвалідністю, спроможних у реальних економічних умовах створювати нові підприємства, що надало б можливість у свою чергу працевлаштувати осіб з інвалідністю.

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» зобов'язує органи державної влади створювати умови для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю до житлових, громадських і виробничих споруд, громадського транспорту, для вільного пересування в населених пунктах [2]. Проте, хоча справа і просувається, більшість маломобільного населення України все ще позбавлена можливості брати участь у суспільному житті через недоступність соціальної інфраструктури. Навколишнє середовище в містах України розраховане майже виключно на здорову людину. В більшості переходах та під'їздах будинків не має пандусів, а лише сходи, візок може потрапити в ліфт чи двері квартири лише в розібраному вигляді. Такі місця загального користування як магазини, аптеки, ресторани, кінотеатри, концертні зали, навчальні заклади, бібліотеки непристосовані для пересування осіб з інвалідністю без сторонньої допомоги.

Отже, інститут соціального захисту населення, у тому числі осіб з інвалідністю, сьогодні потребує потужної законодавчої, фінансової, економічної, адміністративної, науково-технічної підтримки та вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Халецька А. А. Соціальний захист населення в Україні: теорія та практика державного управління: монографія / А. А.Халецька. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 430 с.

2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 р. № 875-ХІІ. Дата оновлення: 20.01.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/875-12> (дата звернення: 17.05.2018).

3. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-ІV. Дата оновлення: 06.04.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2961-15> (дата звернення: 17.05.2018).

4. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. Дата оновлення: 20.01.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> (дата звернення: 17.05.2018).

5. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю: Закон України від 16.11.2000 р. № 2109-ІІІ. Дата

оновлення: 20.01.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2109-14> (дата звернення: 17.05.2018).

6. Актуальні проблеми державного управління та місцевого самоврядування: матеріали наук.-практ. конф. за результатами стажування слухачів спеціальності «Державне управління»/ за заг. ред. Є. І.Бородіна. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2013. – 64 с.

Мотика Світлана Станіславівна

Начальник відділу освіти Підволочиської селищної ради
svitlana-pv@ukr.net

Сидор Ірина Петрівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів імені С. І. Юрія ТНЕУ
irunasudor@gmail.com

ФІНАНСУВАННЯ ГАЛУЗІ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ

У сучасному світі якісна освіта є основою розвитку особистості та запорукою ефективного розвитку громади і суспільства. Постійна недостатність бюджетного фінансування освітніх закладів та програм, нерегулярне надходження бюджетних коштів і непрозорість їх розподілу на різних рівнях місцевих органів влади провокує зниження якості та ефективності надання освітніх послуг. В даному контексті саме система управління та контролю за діяльністю бюджетних установ повинна відігравати ключову роль щодо ефективності використання фінансових ресурсів держави. Для поліпшення становища необхідно систему фінансування освітньої галузі формувати відповідно до соціально-економічної доцільності здійснених бюджетних видатків з використанням світового досвіду.

Сучасний етап розвитку системи освіти України характеризується її постійним реформуванням з метою пошуку шляхів приведення змісту освіти у відповідність з особистісними запитами населення, вітчизняними пріоритетами та світовими стандартами. В умовах адміністративно-територіальної реформи сучасний стан системи управління освітою характеризується процесами децентралізації, тобто передачі ряду функцій і повноважень від вищих органів управління нижчим. В даних умовах функції місцевих органів виконавчої влади в галузі загальної освіти може